

TEHNO-EKONOMSKA USPOREDBENA ANALIZA PROJEKTNIH RJEŠENJA UNUTARNJE RASVJETE

TECHNO-ECONOMIC COMPARATIVE ANALYSIS OF INTERIOR LIGHTING DESIGN SOLUTIONS

Mario KAKSA

**Elektrotehnički fakultet Osijek
Kneza Trpimira 2b, 31 000 Osijek**

Marinko STOJKOV

**Strojarski fakultet
Trg Ivane Brlić Mažuranić 2, 35000 Slavonski Brod**

Hrvoje GLAVAŠ

**Elektrotehnički fakultet Osijek
Kneza Trpimira 2b, 31 000 Osijek**

Ključne riječi:

- Rasvjeta
- Energetska učinkovitost
- Tehno-ekonomska analiza
- Svjetlo-tehnički proračun
- Investicijski troškovi
- Uporabni troškovi

Key words:

- Lighting
- Energy Efficiency
- Technical and Economic Analysis
- Light-technical calculation
- Investment costs
- Cost of use

SAŽETAK:

Povlačenje iz upotrebe klasične rasvjete sa žarnom niti od volframa predstavlja mogućnost za poboljšanje energetske učinkovitosti postojećih sustava rasvjete. Zadatak rada je provesti tehno-ekonomsku analizu radi iznalaženja optimalnog rješenja rasvjete poslovnih subjekata. Analiza svjetlo-električnih veličina napravljena je programskim alatom DIALux dok ekonomska bilanca uzima u obzir investicije i uporabne troškove za različita vremenska razdoblja životnog vijeka rasvjete od 1, 20, 25 i 30 godina. Cilj rada je da rezultati tehno-ekonomske analize posluže kao referentne odrednice prilikom donošenja odluka u održavanju sustava i realizacije potencijalnih mjera energetske učinkovitosti.

ABSTRACT:

Phase-out of incandescent light bulbs is a challenge to improve the energy efficiency of existing lighting systems. Technical and Economic Analysis was conducted in order to find the optimum lighting solutions. Analysis of the light-electrical quantities was made by using DIALux software. The economic balance takes into account the investment costs and the cost of use for different time periods: 1, 20, 25 and 30 year. The aim of paper is that the results of the techno-economic analysis serve as a reference in system maintaining and implementation of energy efficiency measures.

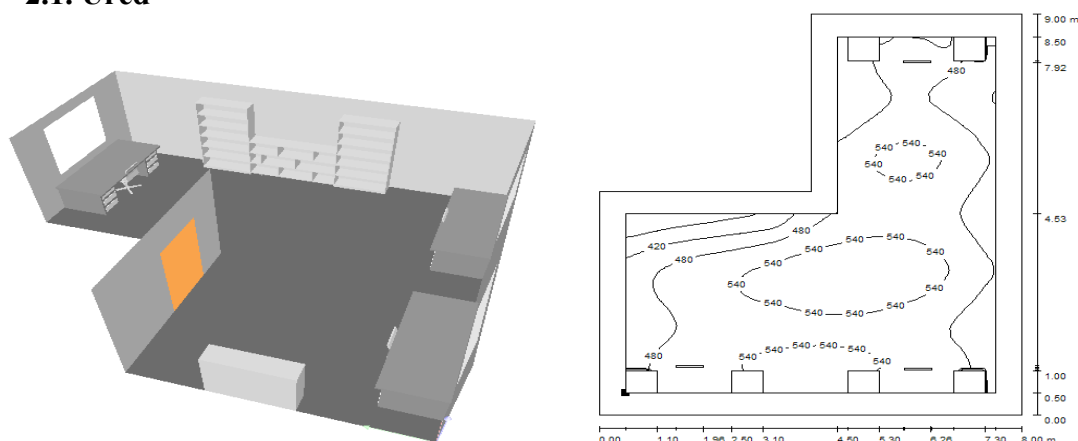
1. UVOD

Rasvjeta ima važnu ulogu unutar poslovnog objekta jer oko kontrolira 90% aktivnosti. Većina rasvjete koju koristimo je po današnjim standardima neučinkovita i zastarjela što je glavni razlog za sve veće korištenje različitih učinkovitijih rasvjetnih tijela koja imaju dulji životni vijek. Rad iznalazi optimalno rješenje rasvjete najčešćih oblika poslovnih prostora pomoću proračuna, usporedbe i tehno-ekonomske analize [1], [2]. Svjetlo-tehnički proračun namijenjen je za analizu ispunjenja zahtjeva postavljenih pred rasvjetna tijela: dobra osvjetljenost, ravnomjerna sjajnost, izbjegavanje bliještanja i sjena i udobnost svjetla – boje. Najvažniji zahtjev je dobra osvjetljenost koja se razlikuje o namjeni prostorije. Zahtjevi rasvjete zadane su normom HRN EN 12464-1, a provedena tehno-ekonomska analiza prikazuje isplativost pojedinih oblika rasvjete u vremenskom periodu od 1, 20, 25 i 30 godina uzimajući u obzir potrošnju električne energije, investiciju i održavanje sustava, [3].

2. SVJETLOTEHNIČKI PRORAČUN

Svjetlo-tehnički proračun izvršen je programskim alatom DIALux koji se inače koristi za modeliranje interijera i eksterijera, te za proračun rasvjete modeliranog prostora. Usporedbenom analizom projekta rasvjete analizirano je nekoliko interijera: ured, konferencijska dvorana i trgovina odjećom. Rasvjetne komponente su proizvoljno određene pri čemu se vodilo računa o propisanim razinama osvjetljenosti. Radi udovoljenja europskim standardima korištene su Phillipsove svjetiljke u proračunima ureda. Svjetlotehnički proračun proveden je upotrebom 5 vrsta rasvjetnih tijela: fluorescentne cijevi (TL5) FLUO, štedne žarulje CFL, halogene žarulje, LED žarulje i LED cijevi, tablica 1. Pri odabiru rasvjetnih tijela i samih izvora svjetlosti zadovoljeni su parametri rasvjete propisani europskim standardom EN12464, [3].

2.1. Ured

SI.1: 3D model ureda sa izolux krivuljama

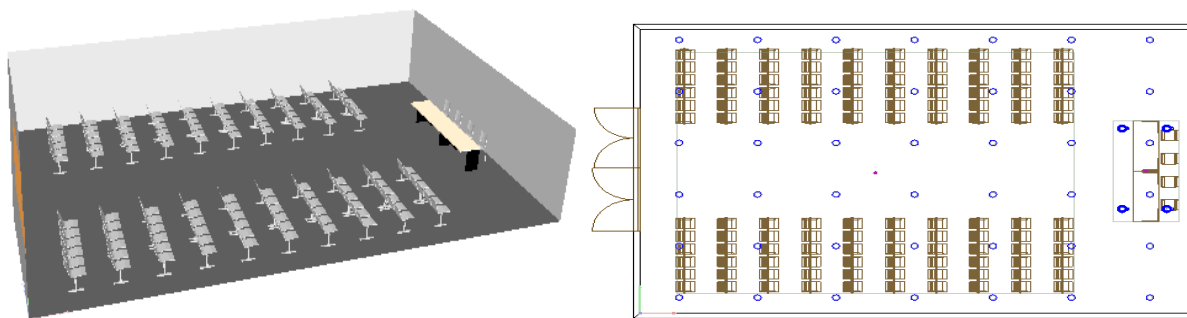
Tab.1: Rasvjete korištena u modeliranju prostora ureda

Vrsta rasvjete	Rasvjetno tijelo	Količina	Osvjetljenost		
			Srednja	Min.	Max.
Fluorescentne cijevi FLUO	TBS462 3xTL5-24W HFP O	18	502	301	583
Štedne žarulje CFL	FBS261 2xPL-C/4P 26W HFP M	33	500	323	562
Halogene žarulje	MBS145 C 1xCDM-T 35W	24	502	280	617
LED žarulje	BBG464 1xLED-40--4200-GU10	184	498	351	531
LED cijevi	TBS462 2xTL5-25W HFP O	18	500	303	605

Model ureda prikazan je slikom 1. koja ujedno daje i razine osvjetljenosti u prostoriji. Tablica 1 pruža informacije o vrstama rasvjete korištenih u analizi kao i broj potrebnih rasvjetnih tijela.

2.2. Konferencijska dvorana

Konferencijska dvorana je modelirana kao prostor 16,60 m x 11,20 m, visine 2,80 m. Pri projektiranju rasvjete, osvjetljenost pozornice se kreće od 700 lx do 1000 lx, a prostor slušatelja oko 300 lx.

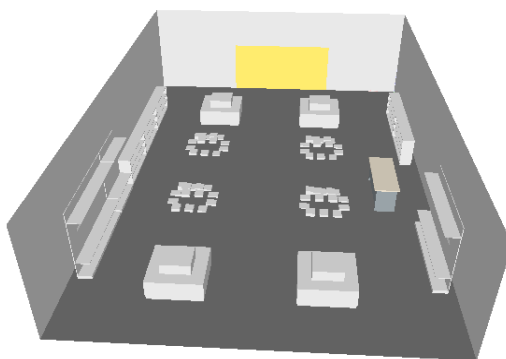

Sl. 2: 3D model konferencijske dvorane s rasporedom štedne rasvjete

Slika 2 kao primjer rasporeda rasvjetnih tijela prikazuje štedne žarulje. Kako bi se zadovoljili zahtjevi rasvjete koristile su se dvije vrste rasvjetnih tijela. Za slušatelje je korištena rasvjeta sa slabijim svjetlosnim tokom u odnosu na rasvjetu pozornice. Prilikom modeliranja, a zbog visine prostora, posebna pažnja je posvećena širini snopa pojedinih rasvjetnih tijela

2.3. Trgovina odjećom

Trgovina odjećom zamišljena je kao sastavni dio trgovačkog centra bez dotoka dnevnog svjetla. Modelirana je u obliku kvadrata 10 m x 15m, visine 3,50 m. Pri projektiranju rasvjete pazilo se da osvjetljenost bude od 1000 lx do 1200 lx radi bržeg i bolje opažanja kupaca.

Sl.3: 3D prikaz trgovine odjećom

3. TEHNO-EKONOMSKA ANALIZA

Tehno-ekonomska analiza rasvjete proučava investicijske i uporabne troškove na tehničkom projektu. Zadatak tehno-ekonomske analize je pronalaženje investicijskog optimuma.

3.1. Investicijski troškovi

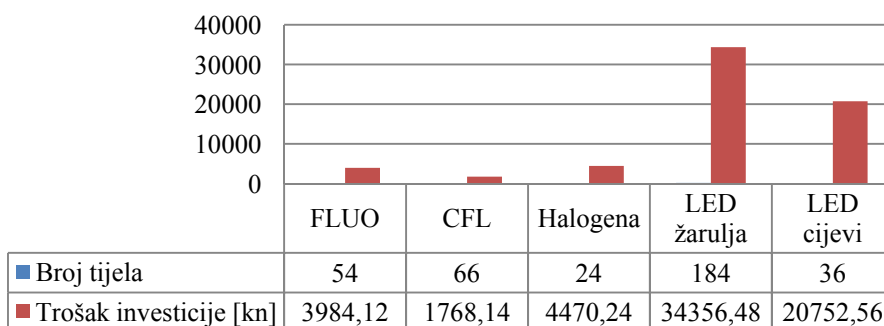
Investicijski troškovi su troškovi neophodni za uspostavu cjelovitog novog ili moderniziranog svjetlo-tehničkog rješenja. Oni uključuju troškove: svjetiljke i žarulje, uređaja automatske kontrole, kabele i instalacije, troškove puštanja u rad, provjeru i podešavanje automatske kontrole, ispitivanje i mjerenje osvjetljenosti, [4]. Investicijske troškove iskazujemo izrazom:

$$I = p \cdot n_z \text{ [kn]}$$

gdje su: I - investicija
p - cijena žarulja
n - broj žarulja

3.1.1. Investicija rasvjete za ured

Cijena investicije rasvjete ureda s različitim tehnologijom rasvjete prikazana je slikom 4. Pri odabiru rasvjete ispunjeni su uvjeti svjetlo-tehničkog proračuna. Investicija rasvjete sa fluorescentnim cijevima uzima u obzir i cijene armature (startera i prigušnice). Najskuplju investiciju predstavljaju LED žarulje i LED cijevi. LED žarulje imaju mali svjetlosni tok i najčešće se koriste u kombinaciji s drugim oblicima rasvjete.

Sl. 4. Trošak investicije za pojedina rješenja rasvjete ureda

3.1.2. Investicija rasvjete za konferencijsku dvoranu

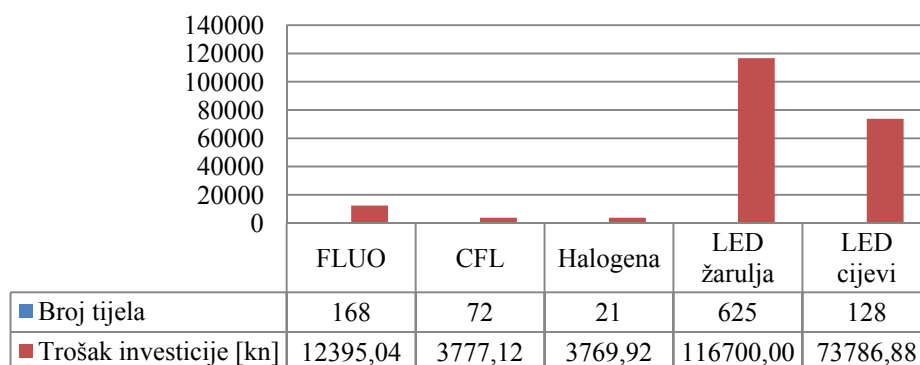
Investicijski trošak rasvjete konferencijske dvorane prikazana je u tablici 2. Pri odabiru rasvjete uvaženi su svi uvjeti svjetlo-tehničkog proračuna.

Tab. 2: Prikaz cijene investicije za pojedine vrste rasvjete konferencijske dvorane

Vrsta rasvjete	Snaga [W]	Broj rasvjetnih tijela	Broj žarulja	Cijena po žarulji [kn]	Cijena investicije po žarulji [kn]	Ukupna cijena investicije [kn]
FLUO	14	25	75	71,93	5 394,75	5 473,71
	73	1	1	78,96	78,96	
CFL	26	42	84	46,70	4 016,20	4 576,60
	26	4	12	46,70	560,40	
Halogena	35	30	30	178,12	5 346,00	5 880,36
	70	3	3	178,12	534,36	
LED žarulje	6	210	210	185,96	39 052,02	42 771,22
	6	20	20	185,96	3 719,20	
LED cijevi	25	18	54	573,74	30 981,96	35 571,88
	25	2	8	573,74	4 589,92	

3.1.3. Investicija rasvjete za trgovinu odjećom

Cijena investicije rasvjete trgovine prikazana je na slici 5. Pri odabiru rasvjete ispunjeni su svi uvjeti svjetlo-tehničkog proračuna.

Sl. 5: Trošak investicije za pojedina rješenja rasvjete trgovine odjećom

3.2. Uporabni troškovi

Uporabni troškovi uključuju troškove energije, održavanje (zamjenu dotrajalih svjetiljki ili zamjenu bilo koje druge dotrajale komponente). Ostvarene uštede pojavljuju se u obliku smanjenja troškova energije te smanjenja troškova održavanja ili zamjene dotrajalih žarulja. Troškovi električne energije za „n“ godina zavise od godišnje potrošnje i jedinične cijene električne energije.

$$K_e = \left(E_{god} \cdot C_e \right) \cdot n_{god} [kn]$$

$E_{god} [kWh/god]$ - godišnja potrošnja električne energije

$C_e [kn/kWh]$ - jedinična cijena električne energije

$n_{god} [god]$ - broj godina

Jedinična cijena energije ovisi o tarifnom sustavu (jednotarifni, dvotarifni ili mjerenje s mjernom grupom). Za potrebe analize odabran je jednotarifni model s cijenom električne energije 1,05 kn/kWh. Ukupne troškove (K_{uk}) za „n“ godina iskazujemo izrazom:

$$K_{uk} = K_e + n_{god}^{\check{z}} \cdot I [kn]$$

$n_{god}^{\check{z}}$ - broj zamijenjenih žarulja godišnje

$I [kn]$ - jedinična cijena žarulje

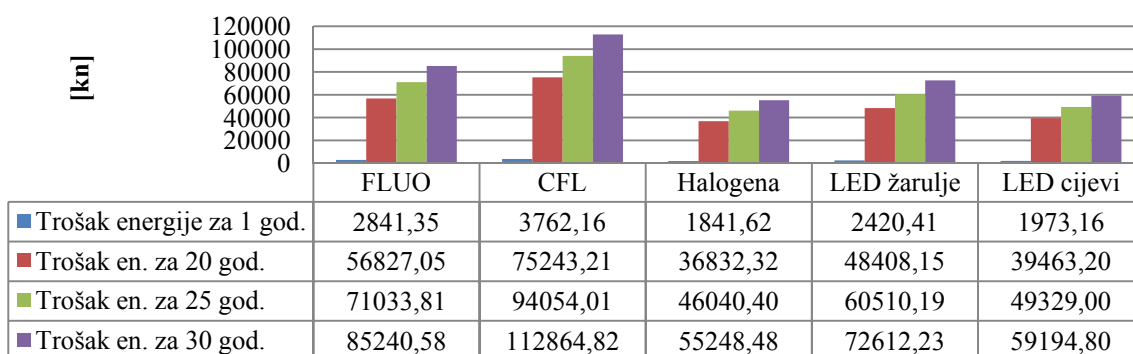
3.2.1. Uporabni troškovi rasvjete ureda

Ured je prostor koji se koristi u prosjeku pet dana tjedno u trajanju 8 sati. U skladu s tim izračunati su troškovi uporabe za vremenske intervale od 1, 20, 25 i 30 godina.

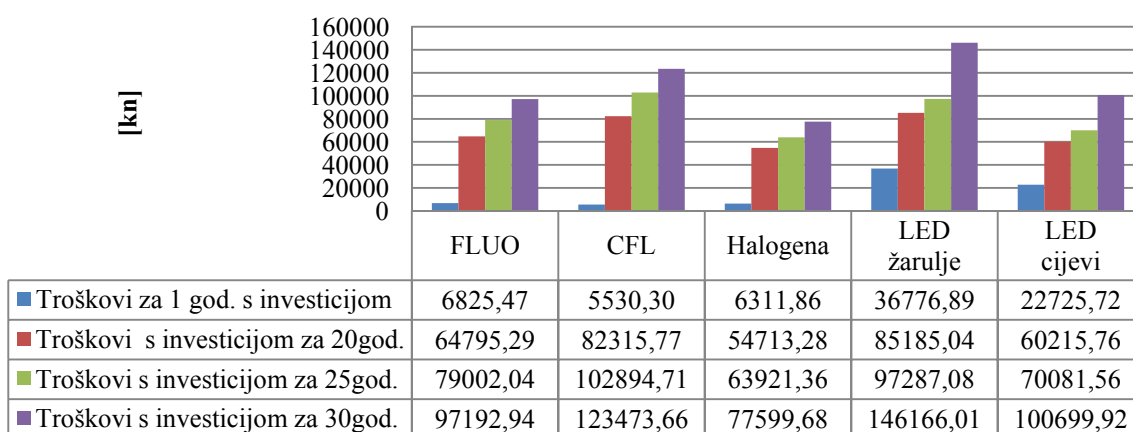
Tab.3: Prikaz cijene ukupnih troškova svih vrsta rasvjete za godinu dana rada ureda

Vrsta rasvjete	Prosječan dnevni rad [h]	Ukupna godišnja potrošnja [kWh]	Godišnji trošak energije [kn]	Vijek trajanja žarulje [h]	Ukupni godišnji troškovi s investicijom [kn]
FLUO	8	2 706,05	2 841,35	24000	6 825,47
CFL	8	3 583,01	3 762,16	10000	5 530,30
Halogena	8	1 753,92	1 841,62	12000	6 311,86
LED žarulje	8	2 305,15	2 420,41	40000	36 776,89
LED cijevi	8	1 879,2	1 973,16	40000	22 725,72

Iz tablice se vidi da halogene žarulje i LED cijevi imaju najmanju potrošnju električne energije. Zbog dugog životnog vijeka rasvjete tijekom prve godine uporabe nije potrebno mijenjati žarulje. Iz provedene analize vidi se da su u prvoj godini korištenja najisplativije štedne žarulje zbog manje investicije u odnosu na ostale vrste rasvjete. Slike 6 i 7. prikazuju troškove i potrošnju električne energije za intervale 20, 25, 30 godina. Može se zaključiti da je optimalna investicija u halogenu rasvjetu

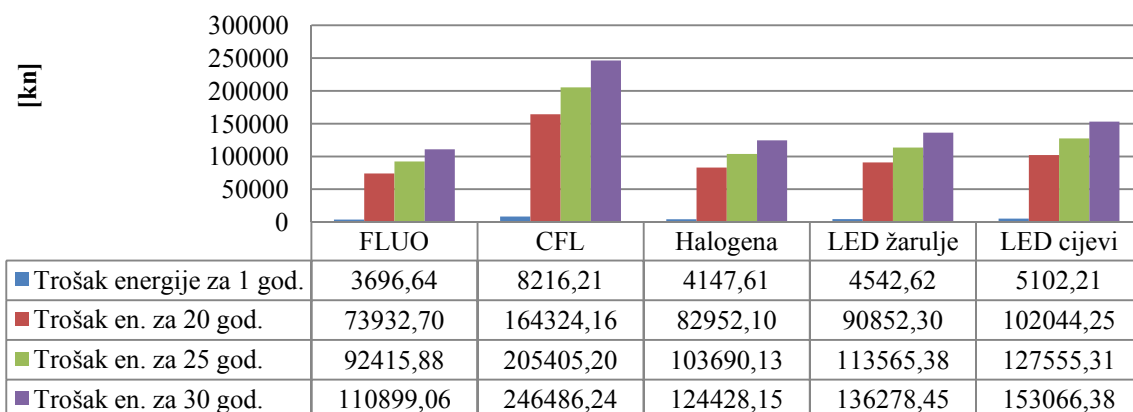
Sl.6: Potrošnja električne energije rasvjete ureda

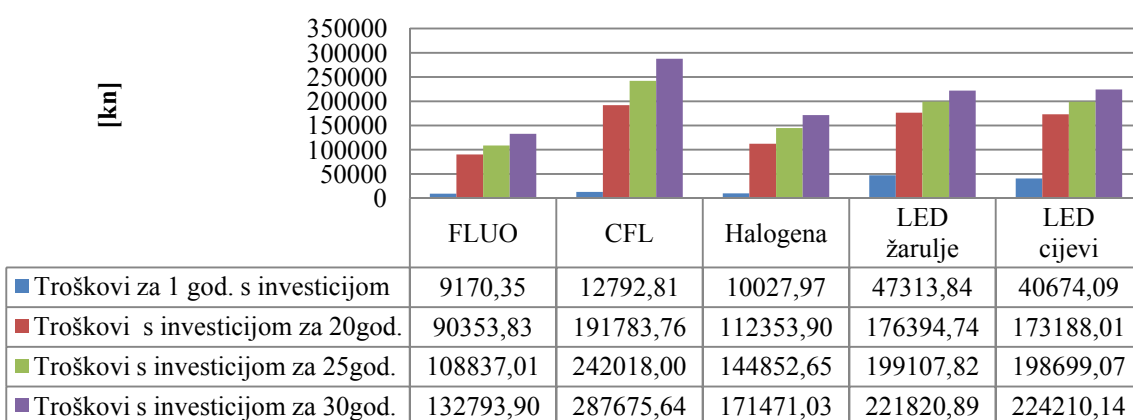
Sl.7: Ukupni troškovi ureda

3.2.2. Uporabni troškovi rasvjete konferencijske dvorane

Konferencijska dvorana je prostor u upotrebi četiri dana tjedno prosječno 15 sati. Prema tome su izračunati troškovi uporabe za vremenske intervale od 1, 20, 25 i 30 godina. Preko dijagrama je prikazana potrošnja i isplativost projekta. Slika 8 i 9 pokazuju kako se isplativost investicije ponaša kroz vremenske intervale od 1, 20, 25 i 30 godina. Iz slika možemo zaključiti da je optimalna investicija u rasvjetu dvorane upotrebom fluorescentnih cijevi.

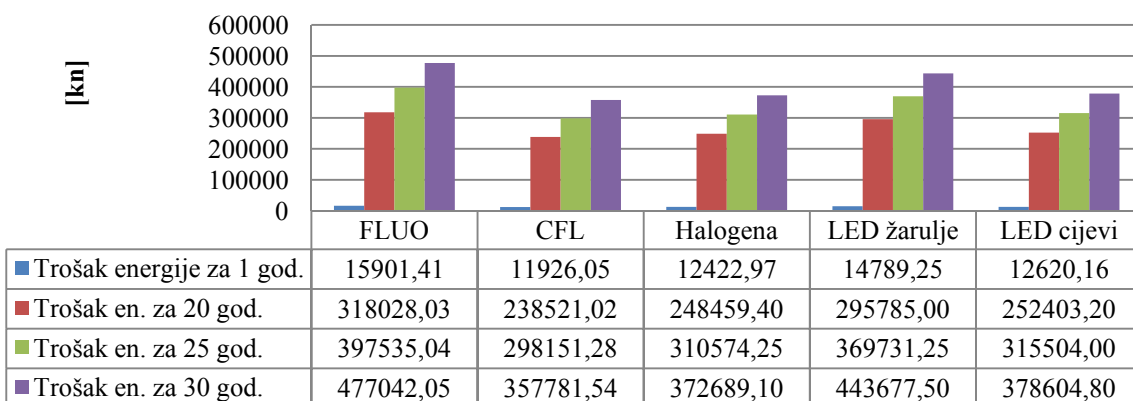
SL.8: Potrošnja električne energije rasvjete konferencijske dvorane

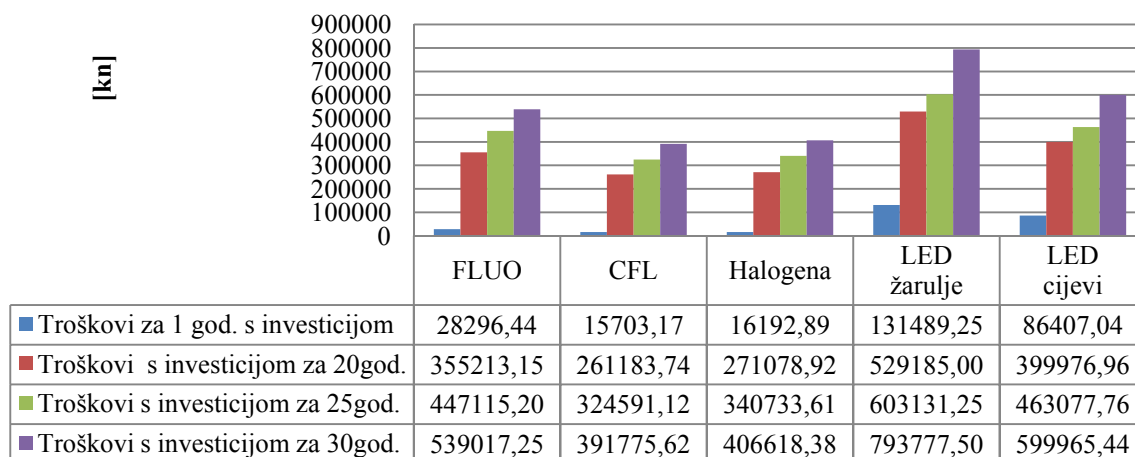
SL.9: Ukupni troškovi rasvjete konferencijske dvorane

3.2.3. Uporabni troškovi rasvjete trgovine odjećom

Trgovina odjećom je prostorija koja radi 6 dana u tjednu 12 sati dnevno. Prema tome su izračunati troškovi uporabe za vremenske intervale od 1, 20, 25 i 30 godina. Iz dijagrama na slici 10 i 11 se vidi da je potrošnja električne energije, kao i ukupni trošak, najmanja kada upotrijebimo štedne žarulja za rasvjetu. Slike 10 i 11 pokazuju isplativost kroz vremenski period od 20, 25 i 30 godina.

SL.10: Potrošnja električne energije rasvjete trgovine odjećom

Sl.11: Ukupni troškovi rasvjete trgovine odjećom

ZAKLJUČAK

Rasvjeta svoj zvanični razvoj započinje prvim patentom električne žarulje 1878. godine. Od tog dana do danas sustavi rasvjete konstantno bilježe poboljšanje energetske učinkovitosti. U trenutku kada se mislilo da će pojedini oblici rasvjetnih tijela imati nezavisni razvoj, Philips 1976. godine izbacuje prvu štednu žarulju CFL. U članicama EU od rujna 2012. upravo ta štedna žarulja postaje standardna zamjena za dosadašnje oblike rasvjete i nije više dopuštena proizvodnja klasičnih žarulja.

U radu je načinjena tehno-ekonomska analiza rasvjete tri najčešća oblika poslovnih objekata gdje ekonomska ušteda nije opcija, već imperativ. Iznalaženje optimalnog tehničkog rješenja rasvjete napravljeno je upotrebom programa DIALux. Ekonomska bilanca uzima u obzir investicije i uporabne troškove za različita vremenska razdoblja životnog vijeka od godinu, 20, 25 i 30 godina. Na osnovu provedene analize možemo zaključiti koji su energetske najisplativiji oblici rasvjete za modelirane prostore u ovom trenutku. Analiza ukazuje na to da je LED rasvjeta u svim slučajevima energetske neisplativa. Razlog tome je što LED rasvjeta pripada kategoriji novih tehnologija koje su investicijski zahtjevne u odnosu na ostale oblike rasvjete. Kroz provedenu tehno – ekonomsku analizu razvidno je da se za rasvjetu visoke prostorije, poput trgovina odjećom, kao optimalan izbor nameću štedne žarulje, halogene žarulje su najisplativiji odabir za rasvjetu malih prostora (ureda), a za velike prostorije (dvorane, sale) najisplativija je upotreba fluorescentnih cijevi.

Zaključci ovog rada mogu poslužiti kao referentna odrednica prilikom donošenja odluka u procesu održavanja sustava rasvjete kao i pri realizaciji potencijalnih mjera energetske učinkovitosti na postojećim sustavima rasvjete.

LITERATURA

- [1] www.sau.ac.me/ARHEM/SV3.ppt
- [2] http://www.fer.unizg.hr/_download/repository/Er_2%5B1%5D.pdf
- [3] <http://www.sau.ac.me/ARHEM/ELEKTROINST3.pdf>
- [4] <http://www.gradimo.hr/clanak/ucinkoviti-sustavi-rasvjete/18573>
- [5] http://hr.wikipedia.org/wiki/Elektri%C4%8Dna_%C5%BEarulja
- [6] <http://www.gradimo.hr/clanak/halogena-rasvjeta-ndash-atraktivna-sjaj/24289>
- [7] <http://www.telekra.hr/rasvjeta-poslovnih-objekata/25-rasvjeta-poslovnih-objekata.html>
- [8] <http://www.levels-lighting.com/tema.htm>